

Asia: VN/33762/2023

Arviointimuistio terveydensuojelulainsäädännön kokonaisuudistusta varten

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä arviointimuistiosta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta kommentoida arviointimuistiotä terveydensuojelulainsäädännön kokonaisuudistusta varten. Arviointimuistio on hyvin taustoitettu, kattava ja sisältää kannatettavia uudistuksia. THL kannattaa muun muassa ehdotusta THL:n roolin kuvaamista ja yhteistyön tiivistämistä muiden viranomaisten, kuten Lupa- ja valvontaviraston ja kuntien viranomaisvalvonnan ohjauksessa ja järjestämisessä

Luku 1 - Taustaa kokonaisuudistuksesta

ei lausuttavaa

Luku 2 - Nykytilan kuvaus

ei lausuttavaa

Yleistä

ei lausuttavaa

Luku 1 - Yleiset säännökset

On hyvä, että terveyden edistämisen tavoitteet ovat edelleen huomioitu ja niitä tavoitteita halutaan vahvistaa entisestään (haitan hallinnasta myös terveyden edistämiseen). Myös planetaarisen terveyden näkökulman huomioinen osana elinympäristön terveellisyyden arviointia on erinomainen suunta. Terveyshaikka-termin ja siihen liittyvien termien selventäminen lakiin on tarpeen. Terveysvaara, -riski ja -haitta termien avulla voidaan kuvata laajemmin tavoitteita. Yleisissä periaatteissa ja ylipäätään lakia kirjoitettaessa on tärkeää huomioida ennaltaehkäisyn näkökulma koko ajan. Toiminnanharjoittajien selvilläolovelvollisuutta tulee vahvistaa.

Sivulla 33 oleva terveysriskin määritelmä on epäselvä. Yleensä (esim. EFSA, US EPA) terveysriski määritellään todennäköisyytenä, että terveysvaara aiheuttaa terveydellistä haittaa. Tekstissä kuitenkin määritelmään näyttää sisältyvän myös vaikutuksen vakavuus. On epäselvää, mitä

vakavuudella tässä yhteydessä tarkoitetaan ja miten todennäköisyys ja vakavuus suhteutuvat toisiinsa. Jatkotyössä määritelmää syytä taustoittaa ja tarkentaa ja mahdollisesti erottaa todennäköisyys ja vakavuus. Ohessa muutamia yksityiskohtaisia havaintoja harkittavaksi erityisesti lainvalmistelun jatkoa ajatellen:

- s. 30 kolmannen kappaleen lopussa puhutaan sairastumisen ja muiden terveyshäiriöiden riskeistä. Terveyshäiriö-sanan tilalla voisi harkita esimerkiksi muiden terveydentilan häiriöiden riskiä tai muiden terveysongelmien riskiä.
- s. 30 toisessa kappaleessa on teksti muut riskitekijät, kuten elintavat, perimä ja sattuma. Tästä voisi ottaa pois riski-sanan, tai sitten tarkentaa esim. lisäämällä haitalliset (tai epäterveelliset) elintavat, epäsuotuisa perimä (tai perinnölliset alttiudet) ja satunnaiset (tai sattumanvaraiset) tekijät.
- s. 31 alaosassa terveyden edistämisen tavoitteissa 1, 3, 4 ja 5 on kerrottu tavoitteiden suunta (mm. parantaminen, ehkäiseminen). Myös tavoitteeseen 2 voisi lisätä esim. terveyttä tukevien taustatekijöiden vahvistaminen tai niihin myönteisesti vaikuttaminen.

Luku 2 - Viranomaiset ja niiden tehtävät

Lain 8§: Kuntien terveydensuojeluviranomaisten roolit ja erityisesti johtovastuun siirtyminen normaaliolojen ja poikkeustilanteiden häiriötilanteiden hoitamisessa on kaivannut selkiyttämistä, mihin päivitetystä laissa nyt kiinnitetään huomioita. Kuntien terveydensuojeluviranomaisille esitetään päivystys- tai varallaolovelvoitetta, mikä mahdollistaisi nopean reagoinnin häiriötilanteisiin myös virka-ajan ulkopuolella. THL kannattaa, että tämän järjestelmän luomiseen jätetään kunnille päätäntävaltaa, jotta päivystyksen/varallaolon voi järjestää laajempien alueiden yhteispäivystyksenä, mikä hillitsee kustannuksia. Päivystys on tarpeen myös valtakunnallisesti ylemmällä ohjaavalla taholla, mitä suositeltiin myös poikkeusolojen sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan CBRN-jaoston C-ryhmän raportissa (2024).

Ehdotuksissa lainsäädännön kehittämiseksi (s.67) on samaa asiaa kahdessa eri kohdassa: "Lakiin lisättäisiin kunnan terveydensuojeluviranomaiselle velvollisuus huolehtia siitä, että sillä on käytettävissä laboratoriopalvelut häiriötilanteissa" sekä "Lakiin tulee sisällyttää velvoite varmistaa laboratoriopalveluiden saatavuus myös häiriötilanteissa". Tämän velvoitteen noudattamisessa tulee haasteita, jos häiriötilanteessa tarvittava analytiikka on harvinaisempaa eikä sitä löydy kotimaasta. Asiaa on kuvattu tarkemmin kansallisen kemiallisiin häiriötilanteisiin liittyvän laboratoriotoiminnan arvioinnin työryhmän raportissa ja suosituksissa (2024).

Arviointimuistiossa todetaan lain 8 §:n, Häiriötilanteisiin varautumisen osalta seuraavaa: "Säännöstä tulisi tarkentaa siten, että kunnan terveydensuojeluviranomaisen olisi jatkossa laadittava suunnitelma elinympäristöön vaikuttaviin häiriötilanteisiin varautumiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten, tutkimuslaitosten, laboratorioiden ja terveydensuojelun näkökulmasta merkittävien toiminnanharjoittajien, kuten jätehuollon toimijoiden kanssa." Suunnitelmien laadinta on sinällään

kannatettavaa, mutta THL haluaa tarkentaa, että tutkimuslaitoksista THL:lla ei ole mahdollisuuksia osallistua kuntien suunnitelmien yksityiskohtaiseen valmisteluun, mutta yhteistyössä Lupa- ja valvontaviraston kanssa THL voi osallistua valtakunnallisen ohjeistuksen kehittämiseen.

Ehdotusta THL:n tehtäviksi laissa (s. 69) on hyvä täsmentää. Tällä hetkellä arviointimuistiossa todetaan "elinympäristön ja väestön elinympäristöstä johtuvan altistumisen seuranta", jonka sijasta THL ehdottaa: "elinympäristön haitalliseksi tiedettyjen tai epäiltyjen tekijöiden ja väestön näille altistumisen seuranta". THL:n tehtäviin kuuluvaa tekstiä "Lisäksi THL arvioi muun muassa kemikaalien ja kulutustavaroiden turvallisuutta osana ympäristöterveyttä" THL ehdottaa muutettavan muotoon: "Lisäksi THL arvioi muun muassa väestön kemikaaleille altistumista osana ympäristöterveyttä"

Luku 4 - Ilmoituksenvarainen toiminta

Ilmoitusvelvollisuutta ja valvontaa on hyvä kehittää perustuen riskin arviointiin. Ehdotuksen mukaisesti lapsiin ja nuoriin kohdistuvan toiminnan kuten päiväkotien ja oppilaitosten tulee luokittelussa asettua suuren riskin kohteiksi.

Luku 5 - Talousvesi ja lämmin käyttövesi

ei lausuttavaa

Luku 6 - Jätteet ja jätevedet

ei lausuttavaa

Luku 7 - Asunnon ja muun oleskelutilan sekä yleisten alueiden terveydelliset vaatimukset

Arviointimuistion ehdotuksen mukaisesti, päivitettyssä laissa on hyvä jatkossa määritellä termi "muu oleskelutila". Lain uudistuksen yhteydessä tulisi pohtia myös, voidaanko sisäilma-sana korvata jossain määrin sisäympäristö-sanalla kuvaamaan sen laajempaa kokonaisuutta. Lain 26:ssä ja 31 §:ssä säädetään mikrobeista ja vahinkoeläimistä. Pykälän 26 osalta asunnossa ja muussa oleskelutilassa ei saa olla eläimiä eikä mikrobeja siinä määrin, että niistä aiheutuu terveyshaittaa. Terveysuojelulain 31 § säättää puolestaan terveyshaittaa aiheuttavien mikrobien ja vahinkoeläinten hävittämistä kiinteistöiltä ja yleisiltä alueilta. Pykälien nojalla kunnan terveysuojeluviranomainen voi velvoittaa kiinteistön tai yleisen alueen omistajan tai haltijan ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin, mikäli terveyshaittaa aiheuttavien tekijöiden poistaminen on välttämätöntä. Lain molempien pykälien kohtia olisi hyvä täsmentää niiltä osin, minkä tyyppisiin ongelmatilanteisiin mikrobeilla viitataan. Samalla vahinkoeläinolosuhteus voitaisiin harkita eriytettävän tästä yhteydestä ja vahinkoeläimille ehdotetaan kirjoitettavan oma pykälänsä. Pykälän 27§ osalta ehdotus laajempien kuntotutkimuksien määräämisestä tulisi olla edelleen viranomaisten yhteistoimintaa, ei yksittäisen viranomaistahon määräys.

Luku 9 - Hautausmaat ja hautaaminen

ei lausuttavaa

Luku 10 - Tiedonhankinta, tarkastus ja valvonta

ei lausuttavaa

Luku 11 - Tutkimuslaboratoriot ja maksut

Tutkimuslaboratorioita (49 a §) käsittelevän lainsäädännön kehittämisen osuudessa ehdotetaan, että terveydensuojelulain valvonnan kannalta kriittinen analytiikka tulisi määritellä ja julkisten laboratorioiden kanssa olisi varmistettava tällaisen harvinaisen ja kriittisen analytiikan saatavuus. THL haluaa tuoda esille, että kriittisen analytiikan tarve saattaa muuttua ajan myötä ja uuden analytiikan pystytys tulla ajankohtaiseksi. On hyvä tiedostaa, että laboratorioanalytiikan ylläpito ja erityisesti uuden analytiikan pystytys ei toteudu ilman siihen varattavaa resurssointia.

Tutkimuslaboratorioita koskevassa osuudessa ehdotetaan myös seuraavaa:

”Hyväksymismenettelyssä Ruokavirasto hyväksyy laboratorion hakemuksesta. Hyväksynnän edellytyksenä on, että laboratorio täyttää kaikki laissa ja asetuksissa säädetty vaatimukset. Ennen hyväksymistä Ruokaviraston tulee pyytää lausunto Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta, Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta tai Säteilyturvakeskukselta.” Asumisterveydestutkimusten osalta THL haluaa nostaa esiin, että asumisterveydestutkimuksiin liittyvä laboratoriotoiminta on lopetettu THL:ssa vuoden 2024 muutosneuvottelujen yhteydessä, joten osaaminen laboratoriotoiminnan arviointiin on vähentynyt merkittävästi ja vähenee lisää toiminnan uudelleen suuntaamisen myötä. THL ehdottaa, että tulevaan lakiin kirjataan pakollinen lausuntopyyntö THL:lta vain vesitutkimuslaboratorioiden osalta.

Luku 12 - Kiellot ja määräykset

ei lausuttavaa

Luku 13 - Pakkokeinot ja seuraamukset

ei lausuttavaa

Luku 14 - Muutoksenhaku ja päätöksen täytäntöönpano

ei lausuttavaa

Luku 15 - Erinaisiä säännöksiä

ei lausuttavaa

Tietojärjestelmät

ei lausuttavaa

Terveydensuojelulain hallintomenettelyjen arviointi ja kehittämistarpeet

ei lausuttavaa

Liite 1 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista (545/5015)

Ympäristömelun (s. 209, 1. kpl) osalta on syytä huomioida, että nykytiedon perusteella melulle altistuminen on yhteydessä myös sydän- ja verisuonisairauksiin, joskin riski on varsin pieni, ja toisaalta kaikki vaikutukset eivät todennäköisesti välity subjektiivisen melukokemuksen kautta, vaan osa on tiedostamattomia. Tämän vuoksi ympäristömelu ei ole ainoastaan viihtyisyystekijä.

Sivulla 228 todetaan: ”Asetuksessa säädetyt toimenpiderajat perustuvat WHO:n vuonna 2006 antamiin suosituksiin ulkoilman hiukaspitoisuuksille, sillä saatavilla ei ole soveltuvia pitoisuuksia sisätiloille. Lisäksi tuloilman suodatus ei ole pakollista kaikissa rakennuksissa, ja usein ikkunatuuletusta käytetään ilmanvaihdon tehostamiseen.” THL haluaa nostaa esiin, että tuloilman suodatus ja ikkunatuuletus eivät liity mitenkään WHO:n suosituksiin. Niihin liittyvä kirjaus ehdotetaan siirrettäväksi edelliselle sivulle Hengitettävät hiukkaset PM10 ja pienhiukkaset PM2,5 - otsikon alle ensimmäisen kappaleen loppuun seuraavasti: Ulkoilman pienhiukkaset, kuten liikenteen päästöt, katupöly ja puunpolton savu, voivat myös kulkeutua sisätiloihin ja lisätä sisäilman kokonaispitoisuutta etenkin, jos rakennuksessa ei ole tuloilman suodatusta tai käytetään ikkunatuuletusta ilmanvaihdon tehostamiseen.

Taloudelliset vaikutukset

ei lausuttavaa

Ympäristövaikutukset

ei lausuttavaa

Muut ihmisiin kohdistuvat yhteiskunnalliset vaikutukset

ei lausuttavaa

Hyvärinen Anne
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL - Väestöosasto, Elintavat ja
elinympäristöt yksikkö